

BULLETIN

Vereniging van Nederlandse *Kunsthistorici*

DERTIENDE JAARGANG 2002/4

BERICHTEN

Bibliografieën van de V.N.K.

De bibliografieën die de V.N.K. al enige tijd jaarlijks laat verschijnen, worden voortaan opgenomen in de fondslijsten van Primavera Pers in Leiden. Deze uitgeverij verzorgt ook de verzending. De bibliografieën uit 1996 tot en met 2001 kosten € 9,00 per stuk (inclusief verzendkosten) en zijn nu te bestellen bij Primavera Pers. De bibliografie die in november 2002 zal verschijnen (over middeleeuwse beeldende kunst) zal ook digitaal worden uitgebracht (als floppy met een Word-bestand). De kosten hiervan zijn € 7,00 (inclusief verzendkosten). In papieren vorm kost deze bibliografie eveneens € 9,00. De volgende bibliografieën zijn leverbaar:

Selectieve bibliografie Nederlands onderzoek naar negentiende-eeuwse kunst en kunstnijverheid 1990-medio 1996, Jeroen Kapelle (samenstelling), Chris Stolwijk (commentaar) (Utrecht 1996)

Bibliografie van Nederlands onderzoek naar middeleeuwse kunst en kunstnijverheid 1991-1996, Jelga van der Zee (samenstelling), Robert W. Scheller (commentaar) (Utrecht 1997)

Bibliografie van Nederlands onderzoek naar beeldende kunst en kunstnijverheid 1550-1750, door in Nederland werkzame auteurs gepubliceerd in de periode 1993-1997, Anna Bavinck (samenstelling), Eric Jan Sluijter (commentaar) (Utrecht 1998)

Bibliografie van Nederlands onderzoek in de periode 1993-1998 naar beeldende kunst in de twintigste eeuw, Mayken Jonkman (samenstelling), Jan de Vries (commentaar) (Utrecht 1999)

Bibliografie architectuur, stedenbouw en ruimtelijke ordening, tuin- en landschapsarchitectuur, monumentenzorg, door Nederlandse kunsthistorici 1995-1999, Marion J. Kuipers-Verbuijs (samenstelling) (Amsterdam 2000)

Bibliografie van Nederlands onderzoek naar beeldende kunst en kunstnijverheid 1700-1900

Nationaal Kunsthistorisch Congres 23 november 2002

Het Nationaal Kunsthistorisch Congres, de jaardag van de Vereniging van Nederlandse Kunsthistorici, wordt dit jaar gehouden op zaterdag 23 november 2002 in Amersfoort, in het Mondriaanhuis, Museum voor Constructieve en Concrete Kunst. Na de jaarvergadering volgt de plenaire lezing, die wordt gegeven door Hans Belting. Vervolgens is er gelegenheid (individueel) twee tentoonstellingen in het Mondriaanhuis te bezoeken.

Na de lunch is er een excursieprogramma. Aan het einde van de middag vindt in het stadhuis van Amersfoort de traditionele borrel plaats (ons aangeboden door het gemeentebestuur) met de uitreiking van de kunsthistorische prijzen.

Het Mondriaanhuis, Museum voor Constructieve en Concrete Kunst, is bereikbaar vanaf NS station met treintaxi of bus 5, 6, 7 en 8 (halte Varkensmarkt) of lopend in ongeveer 15 tot 20 minuten.

Eugene Brands bij het tekenen van zijn befaamde Lichtvissen. Foto: Frits Lemaire, 1950

door Nederlandse en in Nederland werkzame auteurs, gepubliceerd in de periode 1991 tot en met 2000 (18de eeuw) en 1996 tot en met 2000 (19de eeuw), Roman Koot (samenstelling), Charles Dumas en Saskia de Bodt (commentaar) (Utrecht 2001)

Bestellen kan schriftelijk: Primavera Pers, Van 't Hoffstraat 33, 2313 SN Leiden, fax 071-5144372, primavera.deregt@wxs.nl.

Catalogus Bibliotheek Rijksmuseum toegankelijk via internet

De bibliotheek van het Rijksmuseum bezit ruim 250.000 boeken, tijdschriften en catalogi. De catalogus van deze collectie is in september 2002 beschikbaar gekomen via internet. De interface is zowel in een Engelstalige als in een Nederlandstalige versie. Er zijn twee manieren om de catalogus te benaderen:

- met het eigen internetadres voor de Engelse versie: library.rijksmuseum.nl. Er kan eenvoudig worden omgeschakeld naar de Nederlandstalige versie.
- via de website van het Rijksmuseum (www.rijksmuseum.nl/wetenschap/bibliotheek/bibliotheekcatalogus). Uiteraard geeft de Engelstalige versie van de website toegang tot de Engelse interface van de catalogus.

De catalogus geeft toegang tot alle boeken, tentoonstellingscatalogi en catalogi van collecties. Niet opgenomen zijn de catalogi van veilingen voor 1989, en een deel van de oudere afgesloten tijdschriften. Alle opgenomen titels zijn te doorzoeken op auteurs, woorden uit de titels, en woorden uit de volledige records. Bovendien zijn alle boeken en tijdschriften verschenen na 1988 te doorzoeken op onderwerpen (trefwoorden, eigennamen en plaatsnamen). Het bijzondere van de catalogus is dat deze titels ook op periode van onderwerp zijn op te zoeken. Ook het oudere bezit (verschenen voor 1989) wordt op onderwerp ontsloten. Prioriteit heeft de ontsluiting van monografieën op de namen van kunstenaars: alle boeken over kunstenaars tot en met de beginletter 'm' zijn op deze wijze toegankelijk gemaakt. Ook is nu de helft van de omvangrijke collectie oude catalogi van collecties uit de schenking van Frits Keers ontsloten op namen en verblijfplaatsen van collectioneers, zowel instellingen (musea) als particulieren. Bovendien zijn opgenomen alle artikelen uit de 50 jaargangen van het *Bulletin van het Rijksmuseum* met een korte samenvatting van de inhoud en een ontsluiting op de namen van de belangrijkste personen als onderwerp.

De bibliotheek van het Rijksmuseum beheert de belangrijke collectie geïllustreerde boeken van het Rijksmuseum. Uiteraard zijn deze boeken opgenomen in de catalogus. In de volgende versie van de catalogus zal ook een toegang worden gemaakt op de namen van de illustratoren. Bovendien wordt gedacht aan een aanwinstenlijst op basis van eigen zoekprofielen. De catalogus wordt

De totale kosten verbonden aan deze dag (inclusief koffie en lunch) bedragen 15 euro per persoon. U dient dit bedrag vóór 1 november aanstaande over te maken op postgiro 569560 ten name van de penningmeester van de Vereniging van Nederlandse Kunsthistorici te Utrecht, onder vermelding van 'inschrijfgeld NKC 2002'. Graag uw ICOM-kaart of andere kaart voor gratis toegang meenemen!

Programma Kunsthistorisch Congres

09.30-10.00 uur	Inschrijving en ontvangst met koffie in het café van het Mondriaanhuis, Museum voor Constructieve en Concrete Kunst
10.00-10.10 uur	Ontvangst in de bovenzaal door de directeur van het Mondriaanhuis, mevrouw Ankie de Jongh
10.10-11.00 uur	Algemene Ledenvergadering van de V.N.K.
11.00-11.30 uur	Koffie in het café van het Mondriaanhuis
11.30-11.45 uur	Aanbieding van de bibliografie van Nederlands onderzoek in de periode 1997-2002 naar Middeleeuwse kunst en kunstnijverheid tot 1550 (samensteller Matthijs IJssink)
11.45-12.45 uur	Lezing door Hans Belting, 'At the dusk of modernism. The disintegration of the artwork after 1960' Het accent van het NKC ligt op gebied van de moderne en hedendaagse kunst. Hans Belting, hoogleraar Kunstwetenschap und Mediengeschichte aan de Hochschule für Gestaltung in Karlsruhe, sluit hierbij aan met zijn lezing die ook in het verlengde ligt van zijn meer recente publicaties waarin hij zich uitlaat over de positie van de moderne kunst. Met name is dan te noemen <i>Das Unsichtbare Meisterwerk. Die modernen Mythen der Kunst</i> (München 1998; ook in het Engels verschenen onder de titel <i>The Invisible Masterpiece. The Modern Myths of Art</i> , London/Chicago 2001). Hans Belting werd geboren in 1935 in Andernach (D). Hij studeerde kunstgeschiedenis, Archeologie en Geschiedenis aan de universiteiten van Mainz en Rome. In 1959 promoveerde hij in de kunstgeschiedenis en werd hij vervolgens Harvard University Visiting Fellow aan het Dumbarton Oaks Institute in Washington, D.C. Hij gaf les als assistent-hoogleraar aan de Universiteit van Hamburg (1966), als hoogleraar aan de Universiteit van Heidelberg (1970-1980), aan de Universiteit van München (1980), als gastdocent aan Harvard University (1984), en als Meyer Shapiro Visiting Professor aan Columbia University, New York (1989-90). Sinds 1992 geeft hij les aan de Hochschule für Gestaltung in Karlsruhe. Van zijn hand verschenen publicaties over middeleeuwse kunst (<i>Bild und Publikum im Mittelalter</i> , Berlin 1981; <i>Jan van Eyck als Erzähler</i> [met D. Eichenberger], Worms 1983; <i>Giovanni Bellini. Pietà. Ikone und Bilderzählung in der venezianischen Malerei</i> , Frankfurt 1985) en moderne kunst (<i>Das Ende der Kunstgeschichte. Eine Revision nach zehn Jahren</i> , München 1995; <i>Das Unsichtbare Meisterwerk. Die modernen Mythen der Kunst</i> , München 1998; 'Die Moderne und kein Ende', in: H. Klotz, <i>Die zweite Moderne</i> , München 1996).

- 12.45-14.15 uur Lunch in het café en mogelijkheid tot het bezoeken van twee tentoonstellingen in het Mondriaanhuis:
 – *Un parcours, de collectie Lahumière te Parijs*
 – *Mondriaan en Amerika. De transatlantische schilderijen doorgelicht*
- 14.15-16.30 uur Excursieprogramma met rondleidingen in groepen van circa 20 à 25 personen. Er is een keuze uit het volgende aanbod:
1. Architectuur
 Wandeling door de Amersfoortse binnenstad met aandacht voor oude en moderne architectuur
2. Oude Kunst
 Bezoeken aan Museum Flehite en de Mannenzaal van het voormalige St. Pieters Gasthuis
3. Moderne Kunst
 Bezoeken aan De Zonnehof, Centrum voor Moderne Kunst (tentoonstelling *Eugène Brands*) en het Armando Museum (tentoonstelling *Against Time – Armando en zes Canadese kunstenaars*)
- 16.30-18.00 uur Borrel en uitreiking van de kunsthistorische prijzen (Karel van Mander-prijs I en de Jan van Gelder-prijs) in het stadhuis van Amersfoort.
- Circa 18.00 uur Einde programma

Eugène Brands bij het tekenen van zijn befaamde Lichtvissen. Foto: Frits Lemaire, 1950

tenminste 1 x per maand bijgewerkt met nieuwe gegevens waaronder de aanwinsten.

Bezoekadres: Jan Luykenstraat 1a, Amsterdam
 Openingstijden: dinsdag tot en met zaterdag:
 10.00 – 17.00 uur
 Email: bibliotheek@rijksmuseum.nl
 Online catalogus: library.rijksmuseum.nl

Abonnement database VAN EyCK
 VAN EyCK staat voor: the Visual Arts Network for the Exchange of Cultural Knowledge. VAN EyCK is een zeer toegankelijke, op groei gerichte on-line database met kunstinformatie (beelden en tekstuele informatie) voor professionele gebruikers. VAN EyCK is in september 2001 gelanceerd, en omvat inmiddels circa 70.000 kunstvoorwerpen, ingebracht door het Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie (RKD) en The Witt Library van het Courtauld Institute of Art. VAN EyCK wordt beheerd door The VAN EyCK Foundation, een stichting zonder winstoogmerk. VAN EyCK richt zich in eerste instantie op Westerse kunst, maar naarmate er meer inhoud wordt toegevoegd, zal tevens het bereik groter worden. Een aantal toonaangevende Europese instellingen heeft inmiddels zijn medewerking toegezegd; verwacht wordt dat dit jaar circa 50.000 nieuwe voorwerpen zullen worden toegevoegd. Om te beginnen, zal de scope uitgebreid worden met Hongaarse kunst. De voorwerpen zullen afkomstig zijn uit de collectie(s) van de Hungarian National Gallery (Boedapest). De tekstuele informatie zal worden gevalideerd door het Research Institute for Art History of the Hungarian Academy of Sciences (Boedapest).

De VAN EyCK Foundation wil de individuele leden van de V.N.K. 15% korting aanbieden op een Light User abonnement (single login) op VAN EyCK. De prijs voor 2002 is EUR 750. Dit aanbod is geldig voor alle abonnementen die in 2002 aangegaan worden. Het tarief zal naar rato aangepast worden, aangezien een abonnement voor een kalenderjaar wordt aangegaan.

Voor meer informatie:
 drs Romke Rijpkema, Project Manager,
 Stichting The VAN EyCK Foundation,
 P.O. Box 11205, 2301 EE Leiden,
 tel 071-514 27 00, fax 071- 513 17 21.

Agenda Algemene Ledenvergadering van de Vereniging van Nederlandse Kunsthistorici op zaterdag 23 november 2002 in Amersfoort

1. **Opening**
2. **Mededelingen**

Het bestuur stelt voor het bulletin *Kunsthistorici* voortaan twee keer per jaar uit te brengen en de overige nieuwsverspreiding via de website i.o. van de V.N.K. te laten geschieden.
3. **Vaststelling van het verslag van de Algemene Ledenvergadering 24 november 2001 te Dordrecht** (zie *Kunsthistorici* 2001, nr. 5/6)
4. **Bestuurswisseling**

Mevrouw drs. F.R.E. Kuyvenhoven (secretaris) heeft een termijn voltooid en is herkiesbaar voor een tweede termijn. Mevrouw drs. L.L.J. de la Mar moet in verband met haar drukke werkzaamheden tussentijds aftreden. De heren prof. dr. A. Koldewey (voorzitter) en dr. J. de Vries (gewoon lid) hebben hun tweede termijn voltooid en treden af. Ook mevrouw drs. R.C.S. ten Bruggencate (gewoon lid) heeft haar tweede bestuurstermijn voltooid en treedt af. Het bestuur stelt voor te benoemen:

  - prof. dr. H. van Veen als voorzitter
  - mevrouw dr. J. Reynaerts als gewoon lid
  - mevrouw drs. N. Bartelink als gewoon lid
5. **Financiën (verslag 2001 en goedkeuring door de kascommissie, conceptbegroting 2003 en benoeming nieuwe kascommissie** (zie Toelichting op de jaarrekening hieronder)
6. **Bibliografie 2002**

Het bestuur deelt mede de distributie voortaan door uitgeverij Primavera Pers in Leiden te laten geschieden.
7. **Wat verder ter tafel komt en rondvraag**
8. **Sluiting**

Toelichting bij de Jaarrekening 2001

De jaarrekening 2000 wees om verschillende redenen een aanzienlijk positief saldo uit van van circa f16000,-. Gecorrigeerd voor enkele eerst in 2001 gedane betalingen (onder andere voor het NKC 2000 à circa f 5000,- en drukkerskosten voor het bulletin à circa f 4500,-), het niet uitreiken in 2000 van de Van Gelderprijs à f 1000,- en de eerst in 2000 over 1999 ontvangen sponsorgelden (circa f 4000,-), bedroeg het positief saldo over 2000 in werkelijkheid slechts enkele duizenden guldens.

Over 2001 toont de jaarrekening een negatief saldo van circa f 5000,-. Dit negatieve saldo hangt met name samen met de uitreiking in 2001 van de (abusievelijk niet begrote) Van Manderprijs en een drievoudige uitreiking van de Van Gelderprijs. Hoewel in de begroting voorzien, heeft het bestuur bovendien gemeend voor het NKC 2001 geen sponsorgelden te hoeven werven. In aanmerking genomen de nog steeds licht positieve verhouding van kosten en baten over een langere reeks van jaren en de daaruit opgebouwde reserves, lijkt er voor de Vereniging vooralsnog geen reden tot financiële zorg. Daarbij dient wel te worden aangetekend dat van een verdere stijging van inkomsten uit contributies – zoals die de afgelopen kon worden gerealiseerd dankzij een systematischer wijze van incasso – niet langer sprake lijkt te zijn. Een eventueel teruglopen of toenemen van het ledental zal op de betreffende post voortaan onverkort zichtbaar zijn.

	Begroting 2001 (in gulden)	Realisatie 2001 (in gulden)	Verschil	Begroting 2003 (in euro's)
INKOMSTEN				
Contributie	43.000	42.806,39	193,61	20.650
Rente	500	517,49	17,49	225
sponsoring	5.500		5.500,00	2.300
verkoop bibliografie	1.500	853,00	647,00	500
Diverse (naar bijdragen Jaardag)	+	2.362,10	2.362,10	1.000
Totaal inkomsten	50.500	46.538,98	3.961,02	24.675
UITGAVEN				
Kunsthistorici				
redactie	7.500	6.250,00		3.500
drukkosten	12.000	16.346,50		7.000
portokosten	4.000	4.322,50		2.000
Subtotaal kunsthistorici	23.500	26.919,00	3.419,00	12.500
Bibliografie				
Secretariaat	7.000	4.000,00	3.000,00	2.500
Administratiekosten	500	8.619,09	1.119,09	4.250
Bestuurskosten	750	120,00	380,00	250
NKC/jaardag	8.000	327,94	422,06	250
		7.325,01	674,99	4.000
Kunsthistorische prijzen				
K.v. Mander		2.000,00		900
J. van Gelder	1.000	2.000,00		455
overige kosten	200			50
Subtotaal prijzen	1.200	4.000,00	2.800,00	1.405
Bijdrage SPKO				
Diverse	1.000	365,85	634,15	450
Totaal uitgaven	49.450	51.676,89	2.226,89	25.605
Saldo 1999	1.050		6.187,91	930
OVERZICHT RESERVES				
	Ultimo 2000	Ultimo 2001	Verschil	Ultimo 2002
Stand girorekening	25.582,90	159,79	25.423,11	3.000
Stand spaarrekening	14.312,78	34.780,38	20.467,60	12.500
Stand Kas	1.929,40	1.747,00	182,40	500
Totaal	41.825,08	36.687,17	5.137,91	16.000

AGENDA

Tentoonstelling en congres 'Encountering Eva Hesse'

De University of Leeds Art Gallery en de Tate Modern in London organiseren van 12 tot en met 15 november 2002 het congres 'Encountering Eva Hesse. In samenhang met een grote tentoonstelling van Eva Hesse's tekeningen, gouaches, schilderijen en beelden in de Tate Modern (11 november-30 januari) organiseert het museum samen met het CentreCATH dit congres over het thema 'ontmoeting'.

Het werk van Eva Hesse (1936-1970) kreeg pas in de late jaren zestig een zekere bekendheid. In het jaar van haar dood, 1970, werd zij geëerd met een beroemd interview door de feministe Cindy Nemser en een artikel waarin dagboekfragmenten waren opgenomen door Robert Pincus Witten, beide in Art Forum. Eva Hesse's opmerkelijke werk is sindsdien vanuit verschillende kanten benaderd: door kunstenaars, kunsthistorici en conservatoren. In de jaren 80 en 90 bleef haar kunst vele kunstkritische en kunsthistorische analyses uitlokken en daarmee onderling zeer strijdige interpretaties, die haar plaatsten in of juist buiten het feminisme, formalisme en minimalisme.

Het congres, voorgezeten door Griselda Pollock en Vanessa Corby, wil vragen onderzoeken als 'hoe hebben kunsthistorici het werk van Eva Hesse tegemoet getreden', 'hoe hebben zij het ingebed in de gangbare interpretatieve strategieën en in nieuwe, bredere historische opvattingen van gender, trauma, etc.?', 'veranderen zij onze interpretaties?', 'hoe hebben kunstenaars haar werk gezien en hoe reageren zij erop?', etc. In samenhang met het congres in Londen zal er op 12 en 13 november een tweedaags congres in Leeds worden georganiseerd, waar lezingen zullen worden gehouden door Naomi Spector, Elisabeth Sussman, Joanna Greenhill, Vanessa Corby and Griselda Pollock. Daar zal een speciale atelier-workshop worden gehouden door Doug Johns, een beeldhouwer die assisteerde bij het vervaardigen van Hesse's werk.

Internationaal congres *Cultural Crises in Art and Literature*

Van 20 tot en met 23 november aanstaande houdt het Groningse onderzoeksproject Groningen Studies in Cultural Change een internationaal congres rond het thema 'Cultural Crises in Art and Literature. Reflection and Reaction'. Aandacht zal worden besteed aan de mechanismen van verandering en verwerping van bestaande culturele vormen, en de intellectuele, esthetische en sociaal-politieke reacties op die veranderingen in kunst en literatuur.

Het congres richt zich op de volgende perioden:

- Late Oudheid – Middeleeuwen
- Late Middeleeuwen – Vroeg-moderne Tijd (ca 1450-1650)
- Humanisme – Verlichting (1650-1750)
- Negentiende eeuw
- Einde van het modernisme en Nieuwste Tijd

Plenaire lezingen worden in ieder geval gehouden door Prof. Dirk de Geest (Leuven), Prof. Georg Bollenbeck (Siegen) en Prof. Marcia Hall (Philadelphia). Meer informatie: www.let.rug.nl/gsccl/.

'The Introduction of the Raphaelesque Style at the Italian Courts in the Sixteenth Century'

Op donderdag 21 november zullen in het kader van het internationale congres 'Cultural Crises in Art and Literature. Reflection and Reaction' in Groningen een plenaire lezing en een tweetal sessies worden gewijd aan het onderwerp: 'The Introduction of the Raphaelesque Style at the Italian Courts in the Sixteenth Century'. Het programma van deze dag is als volgt:

Sessie 1: 9.30-11.30 uur,
Instituut voor Kunst – & Architectuur-geschiedenis, Oude Boteringestraat 34, zaal 002
Voorzitter: Jan de Jong
Sprekers:
Henk van Veen (Groningen), 'Sticking to your own past. Florentine tradition in Florentine art of the sixteenth century'
Leatrice Mendelsohn (New York), 'Bronzino in Urbino and After: The Effects of Raphael and Raphaelism on Bronzino's Florentine Manner'
Michel Kwakkelstein (Amsterdam/Florence), 'The Development of the Figure Study in the Early Work of Raphael'

Plenaire lezing: 12.00-13.00 uur,
Instituut voor Kunst – & Architectuur-geschiedenis, Oude Boteringestraat 34, zaal 002: prof. Marcia Hall (Philadelphia), 'The Parameters of the Roman Style'

Sessie 2: 15.00-17.00 uur,
Instituut voor Kunst – & Architectuur-geschiedenis, Oude Boteringestraat 34, zaal 002
Voorzitter:
Sprekers:
Sabine Poeschel (Stuttgart), 'Raphael's nudes painted by Giulio's hand'
Christine Tauber (Bonn), 'Francis I and the court of Fontainebleau'
Jan de Jong (Groningen), 'History painting after Raphael: facts and the problematic place of fiction'

De kosten van deelname aan het programma op 21 november, inclusief lunch, bedragen € 40,- (voor studenten en AIO's: € 20,-). Opgave vooraf is niet noodzakelijk, de kosten van deelname kunnen ter plaatse worden voldaan. Nadere informatie is

mondeling te verkrijgen bij prof. dr. H.T. van Veen, tel. 050-363 60 87, en dr. J.L. de Jong, tel. 050-363 60 91.

Nadere informatie over (deelname aan) alle dagen en onderdelen van het congres 'Cultural Crises in Art and Literature. Reflection and Reaction', van 20 t/m 22 november, is te vinden op <http://www.let.rug.nl/gsccl/>

Tweedaags symposium 2002: The Character of Nineteenth-Century Visual Culture

Op 22 en 23 november 2002 organiseren de Werkgroep 19de eeuw en de Werkgroep Visuele Cultuur van het Huizinga Instituut gezamenlijk een tweedaags symposium gewijd aan het karakter van de visuele cultuur van de negentiende eeuw. Eregast is op 23 november Vanessa Schwartz, als historica verbonden aan de University of Southern California en auteur van *Spectacular Realities: Early Mass Culture in Fin-de-siècle Paris* (1998). Gezien het internationale karakter van dit symposium en de aanwezigheid van buitenlandse gasten is op beide dagen de voertaal Engels.

Programma vrijdag 22 november 2002, Universiteit van Amsterdam, Oudemanhuispoort, zalen C 023, C 123 en C 223:
9.30 uur Registratie en ontvangst met koffie en thee
10.30 uur Opening door prof. dr. Marlite Halbertsma, secretaris van de Werkgroep 19de Eeuw
10.40 uur Inleiding door drs. Julia Noordegraaf, secretaris van de Werkgroep Visuele Cultuur
11.00 uur Start sessies 1, 2 en 3
13.00 uur Lunch op eigen gelegenheid en kosten
14.30 uur Start sessies 2 (vervolg), 4 en 5
16.30 uur Borrel aangeboden door het Huizinga Instituut
19.00 uur Optioneel: diner bij Golden Chopsticks, Oude Doelenstraat 1 (voor eigen rekening)

Sessie 1: Visual Interactions
Voorzitter: Marlite Halbertsma (Erasmus Universiteit Rotterdam)
11.00 uur Claudia Sedlarz (Berlijn-Brandenburgische Akademie der Wissenschaften): 'On 19th Century Interior Colour Design'
11.30 uur Hanneke Grootenboer (Tulane University, New Orleans): 'Lover's Eyes: The Gaze as Gift, or The Intimacy of Vision in Early Nineteenth-Century Eye Miniature Painting'
12.00 uur Gil Mihaely (École des Hautes Études en Sciences Sociales, Centre des Recherches Historiques, Paris): 'Physical Markers of Sexual Identity: Facial Hair and Masculine Identity in Nineteenth-Century France'

- Sessie 2: The Visual Dissemination of Information
Voorzitter: Julia Noordegraaf (Erasmus Universiteit Rotterdam)
- 11.00 uur Mienieke te Hennepe (Universiteit Maastricht): 'Medical Photography and the Depiction of the Skin'
- 11.30 uur Gregory Shaya (College of Wooster, OH): 'Pictures of Disaster: The Visual Culture of Catastrophe in Nineteenth-Century France'
- 12.00 uur Karen Carter (Miyazaki International College, Japan): 'The Passant, the Badaud and the Spectatorship of French Fin-de-Siècle Posters'
- 12.30 uur Joe Kember (University of Teesside, UK): 'The View from the Top: The Representation of Mountains in British Visual Entertainments before 1905'
- 14.30 uur Petra Brouwer (Vrije Universiteit, Amsterdam): 'Incomprehensible Shapes'
- 15.00 uur Ad de Jong (Nederlands Openluchtmuseum): 'Follies, Villages and Market Squares: Exhibitions of Vernacular Architecture and their Visual Messages in Nineteenth-Century Europe'
- 15.30 uur Marina Moskowitz (University of Glasgow): 'Broadcasting Seeds on the American Landscape'
- Delight in Spectacle and the Intellectual Recycling of an Old Concept'
- 15.30 uur Thomas Fechner-Smarsly (Rheinische Friedrich-Wilhelms-Universität Bonn): 'Small and Invisible Things: The Microscope in 'Life Sciences' and its Reflection in Nineteenth-Century Literature'
- 16.00 uur Cornelia Aman (Berlin-Brandenburgische Akademie der Wissenschaften): 'Pictures and Light: German Religious Stained Glass in the Late 19th Century'
- 14.30 uur Drs. Mattie Boom (Rijksmuseum Amsterdam): '19th-Century Photography and the Public Domain: Books, Subjects, Images, Photographers'
- 15.00 uur Theepauze
- 15.30 uur Discussie, voorzitter: prof.dr. Marlite Halbertsma (Erasmus Universiteit Rotterdam)
- 16.15 uur Afsluiting door de nieuwe voorzitter van de Werkgroep 19de eeuw, prof.dr. Marita Mathijssen (Universiteit van Amsterdam)
- Sessie 5: Travelling Identities and their Visual Representations
Voorzitter: Eveline Koolhaas (Huizinga Instituut)
- 14.30 uur Jill Steward (University of Northumbria at Newcastle): 'The Art of Tourism: the Visual Culture of Tourist Travel'
- 15.00 uur Cyril Reade (University of Rochester, NY): 'The Neue Synagoge on Berlin's Oranienburgerstraße: The Oriental Face of a Modern Body'
- 15.30 uur Heloisa Barbuy (Museu Paulista da Universidade de São Paulo): 'The Establishment of Visual Culture in São Paulo (Brazil) in the late Nineteenth-Century'
- 16.00 uur John M. Giggie (University of Texas at San Antonio): 'Picturing Railroads: Ex-Slaves, Train Travel, and the Visualization of Freedom in the American South'
- Programma zaterdag 23 november 2002, in de aula van het Van Gogh Museum, Amsterdam:
- 10.00 uur Registratie en ontvangst met koffie en thee
- 10.30 uur Opening door prof. dr. Joep Leerssen, voorzitter van de Werkgroep 19de Eeuw
- 10.40 uur Prof. dr. Vanessa Schwartz (University of Southern California): 'The Problems and Possibilities of a History of Visual Culture in the 19th Century'
- 11.30 uur Drs. Jan-Hein Furnée (Rijksuniversiteit Groningen): 'Visual Culture and Social Change: Shopping in The Hague, 1850-1890'
- 12.00 uur Drs. Julia Noordegraaf (Erasmus Universiteit Rotterdam): 'The Emergence of the Museum in the "Spectacular" Nineteenth Century'
- 12.30 uur Lunch, op eigen gelegenheid en voor eigen kosten
- 14.00 uur Dr. Herwig Todts (Museum voor Schone Kunsten, Antwerpen): 'Late Nineteenth-Century Naturalism: A Matter of Taste?'
- Sessie 3: The Arrival of New Media
Voorzitter: nog niet bekend
- 11.00 uur David Ogawa (Union College, New York): 'Infinite Desire: Sex and Photography in 19th Century France'
- 11.30 uur Margrieth Wilke (Rijksuniversiteit Groningen): 'A World Worth Seeing: the Visual Discovery of the City in the Second Half of the Nineteenth Century in the Netherlands'
- 12.00 uur Derya Ozkan (University of Rochester, NY): 'Introduction of a Western Image-Making Technology to a Non-Western Modernity: Photography in the Ottoman Empire'
- 12.30 uur Frank Kessler (Universiteit Utrecht): 'The Emergence of Living Pictures in Late 19th-Century Visual Culture'
- Sessie 4: Perception of Visual Culture
Voorzitter: Marga Altena (Katholieke Universiteit Nijmegen)
- 14.30 uur Joseph Wachelder (Universiteit Maastricht): 'Focus on Pictures – Pictures in Focus'
- 15.00 uur Marijke Jonker (Huizinga Instituut): '“Unité d'intérêt”: the Nineteenth-Century's
- Deelname aan de bijeenkomst op vrijdag 22 november is gratis. De kosten voor deelname aan de bijeenkomst op zaterdag (of een gedeelte ervan) bedragen € 23,-, inclusief koffie en thee. De kosten zijn ter plaatse te voldoen. Aanmelding voor beide dagen kan bij Bastienne Eijssens, Werkgroep 19de eeuw; Finsterwoldepad 74, 6835 BL Arnhem of via email: Bastienne.Eijssens@hetnet.nl
- Voor nadere inlichtingen kunt u zich wenden tot een van de organisatoren, prof. dr. M. Halbertsma en drs. J. Noordegraaf, Faculteit der Historische en Kunstwetenschappen EUR, Postbus 1738, 3000 DR Rotterdam, Halbertsma@fhk.eur.nl (010-4082444) of J.Noordegraaf@fhk.eur.nl (010-4081248).
- Congres 'Rubens and Italian Art'**
Op 29 en 30 november organiseert het Nottingham Institute for Research in Visual Culture van de University of Nottingham een congres onder de titel 'Rubens and Italian Art'. Dit congres hangt nauw samen met de gelijknamige tentoonstelling in de Djanogly Art Gallery, University of Nottingham (20 September to 8 December 2002). Op de expositie zijn meer dan 70 schilderijen en tekeningen van Rubens bijeengebracht en het congres biedt dan unieke kans om de laatste stand van het onderzoek te bespreken in de context van de kunstwerken zelf. Congres voorzitter, Jeremy Wood (Nottingham) is de conservator en auteur van de catalogus *Rubens and Italian Art*, en legt de laatste hand aan de voorbereiding van deel XXV van de *Corpus Rubenianum Ludwig Burchard* over Rubens' Italiaanse werken. Voor het congres zijn sprekers uitgenodigd uit de USA, Groot Brittannië, België, Frankrijk en Duitsland. Hoewel het accent in het congres ligt op de kunstwerken uit de expositie, zijn er wetenschappers met verschillende methodologieën geïnviteerd. Doel is om een breed forum van sprekers te vormen die in zowel de Italiaanse 16de eeuw als in de Nederlandse 17de eeuw zijn gespecialiseerd. Het programma omvat de volgende sprekers en lezingen:
Prof. dr Justus Müller Hofstede (Direktor Emeritus, Kunsthistorisches Institute der

Rheinischen Friedrich-Williams-Universität): 'Rubens's copies, the formation of his style and the concept of invenzione'

Dr Nico Hout (Scientific collaborator and exhibition curator, Koninklijk Museum voor Schone Kunsten, Antwerp), 'Rubens's paint techniques and Italian practice'

Dr Donatella Sparti (London): 'Bellori's Life of Rubens'

Dr Kristin Belkin (Independent Scholar, Highland Park, USA): 'Rubens's Netherlandish and Italian copies compared'

Prof. Hans Vlieghe (Katholieke Universiteit Leuven): 'Erasmus Quellinus'

Dr Anne-Marie Logan (Guest Curator and Research Fellow in the Department of Prints and Drawings, The Metropolitan Museum of Art, New York): 'Rubens's retouched drawings: interpreting the visual evidence'

Dr Catherine Monbeig Goguel (Directeur de recherches (CNRS), Département des Arts Graphiques, Musée du Louvre): 'The problem of retouched drawings in the seventeenth century'

Prof. Zirka Filipczak (Massachusetts Professor of Art History, Williams College): 'The theory of the Humours in Rubens's work and in Italian art'

Prof. Elizabeth McGrath (The Warburg Institute): 'Titian, Rubens and the image of the black'

Voorzitters: Dr David Howarth (University of Edinburgh); Dr Julia Lloyd Williams (Acting Director, National Gallery of Scotland, Edinburgh); Jeremy Wood (Art History Department, Nottingham).

Voor meer informatie over het congres en het programma en aanmelding:

tel 0115-951-3442, email jeremy.wood@nottingham.ac.uk.

6de Internationale symposium over de conservering van hout en meubels

Op 13 december aanstaande vindt in het Rijksmuseum te Amsterdam het 6th International Symposium on Wood and Furniture Conservation plaats. Het thema van dit symposium is 'The Meeting of East and West in Furniture Trade'.

Dit jaar wordt herdacht dat de Verenigde Oost-Indische Compagnie 400 jaar geleden werd opgericht. Na de ontdekking van nieuwe continenten kwamen exotische materialen beschikbaar, zoals schellak, oosters lakwerk, tropisch hardhout, ivoor, parelmoer en schildpad. Wederzijdse inspiratie en fascinatie leidde tot nieuwe vormen en een nieuwe vormentaal in decoratie. Exotische objecten werden zowel verzameld als geïmiteerd, en in de Nieuwe Wereld werd meubilair gemaakt dat beantwoordde aan de westerse smaak. Voor conservatoren van meubels vormen dit soort objecten een uitdaging, die een brede kennis vereist van materialen, decoratie en de geschiedenis van de culturele uitwisseling.

Op het symposium zal onder meer gesproken worden over specifieke problemen en ethische overwegingen ten aanzien van

koloniale meubels en het gebruik van exotische materialen in westerse meubelair, over de handel in meubels en hout, en over conservering in diverse landen.

Voor meer informatie: Dominique van Loosdrecht, Rijksmuseum Amsterdam, Postbus 74888, 1070 DN Amsterdam, tel 020-6747229, e-mail:

Lezing Nathalie Heinich

Op 13 december houdt Nathalie Heinich, van 2000 tot eind 2002 namens de Boekmanstichting hoogleraar kunstsociologie aan de Universiteit van Amsterdam, een lezing in Felix Meritis. De voordracht is gebaseerd op haar boek *The Glory of Van Gogh* en draagt de titel 'De liefde voor Van Gogh: een antropologische benadering van artistieke bewondering'. De toegang bedraagt € 7,50 (€ 5,00 op vertoon van een collegekaart). Informatie: Forum voor Europese Cultuur, Ton Smolenaars (secretaris), tel 020-6361521, smolenaars@vri.net.

PERSONALIA

Dr. Albert Elen is per 1 oktober 2002 benoemd tot senior conservator tekeningen en prenten bij Museum Boijmans Van Beuningen. Hij studeerde en promoveerde aan de Rijksuniversiteit te Leiden, was conservator bij de Koninklijke Bibliotheek en bij de Rijksdienst Beeldende Kunst en sinds 1996 plaatsvervangend hoofdinspecteur cultuurbezit bij het Ministerie van OcnW.

COLOFON

Kunsthistorici wordt uitgegeven door en onder verantwoordelijkheid van de Vereniging van Nederlandse Kunsthistorici. Het bulletin verschijnt zesmaal per jaar.

Bestuur V.N.K.

Prof. dr. A.M. Koldeweij, voorzitter
Mevrouw drs. F.R.E. Kuyvenhoven, secretaris
Drs. A.J. van Run, penningmeester
Drs. P. Schoon
Drs. L.L.J. de la Mar
Mevrouw drs. E.J.C. Raassen-Kruimel
Mevrouw drs. R.C.S. ten Bruggencate
Dr. J.P.B.M. de Vries

Secretariaat V.N.K.

Mevrouw drs. F.R.E. Kuyvenhoven
Graan voor Visch 14711
2132 VC Hoofddorp
e-mail: fransje.kuyvenhoven@icn.nl

Ledenadministratie

Mevrouw M.L. de Ridder
Postbus 1410, 3500 BK Utrecht
tel. 030-253 64 37 (uitsluitend op dinsdag- en vrijdagochtend 10.00-14.00 uur)
e-mail: M.deridder@let.uu.nl

Redactieadres

Mevrouw drs. R.C.S. ten Bruggencate
Noorderbinnensingel 34, 9712 XC Groningen
e-mail: r.c.s.ten.bruggencate@let.rug.nl, of: r.c.s.ten.bruggencate@planet.nl

Druk

Waanders Drukkers, Zwolle

Lidmaatschap V.N.K.

Een abonnement op *Kunsthistorici* is inbegrepen bij het lidmaatschap van de V.N.K. De jaarlijkse contributie bedraagt € 22,- voor leden met een betaalde baan, € 15,- voor leden zonder betaalde baan, ongeacht in welke maand men zich opgeeft. Men wordt verzocht gebruik te maken van de toegestuurde acceptgirokaart. Voor informatie kan men zich wenden tot de ledenadministratie.

Opzegging

Lidmaatschap en abonnement worden jaarlijks stilzwijgend verlengd. Het lidmaatschap kan alleen schriftelijk bij de ledenadministratie worden opgezegd, op elk moment en met onmiddellijke ingang. *Kunsthistorici* wordt dan niet meer toegestuurd en er volgt geen restitutie van lidmaatschapsgeld. Adreswijzigingen s.v.p. doorgeven aan de ledenadministratie (e-mail: M.deridder@let.uu.nl).

Kopij

Met suggesties voor bijdragen kan men zich wenden tot de redactie. Ook ontvangt de redactie graag gegevens voor de 'Agenda'. Voor het doorgeven van berichten voor de rubriek 'Personalialia' wordt men verzocht gebruik te maken van een formulier dat bij de redactie kan worden aangevraagd. Kopij voor het volgende nummer gaarne inzenden vóór 1 december 2002.